

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Трубачової Дар'ї Володимирівни “Дидактичні умови формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін”, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасні тенденції реформування системи освіти, приєднання України до Болонського процесу зумовлюють необхідність формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови. Проведений авторкою аналіз літературних джерел засвідчив, що комунікативна діяльність є предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених. Досліджувалися її сутність, структура, види, форми, загальні закономірності й механізми здійснення. Утім недостатньо розглядаються питання щодо формування процесуального складника комунікативної діяльності, оволодіння способами її здійснення, забезпечення оптимальних дидактичних умов у підготовці студентів до виконання комунікативно-мовленнєвої функції. Актуальність порушеної проблеми зумовлена наявністю суперечностей між вимогами суспільства до рівня сформованості комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови й набутим ними досвідом її здійснення, між необхідністю ефективного формування комунікативної діяльності і недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу.

Напрямок дисертаційного дослідження відповідає темі «Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі в умовах профільного навчання» (державний реєстраційний номер 0112U000336), яку розробляла лабораторія дидактики Інституту педагогіки НАПН України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність і новизна. Детальне ознайомлення з текстом дисертації Д. В. Трубачової дає підстави стверджувати про всебічність і ґрунтовність дослідження, а відтак і про наукову зрілість авторки. Обґрунтовані висновки і рекомендації базуються на використанні загальнонаукових, емпіричних і статистичних методів.

Достовірність наукових положень дисертаційної роботи підтверджується як опрацюванням великої кількості літературних джерел (275 найменувань), так і емпіричних даних. Висновки і рекомендації, що виносяться на захист, пройшли належну апробацію на 1 міжнародній, 3 всеукраїнських, 1 конференції локального рівня, 2 семінарах, 2 «круглих столах», на засіданнях лабораторії дидактики Інституту педагогіки НАПН України, кафедр іноземної мови інститутів іноземної філології Херсонського державного університету, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше* визначено й теоретично обґрунтовано дидактичні умови формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін, введено поняття «способи комунікативної діяльності», визначено їх структуру, види, критерії, показники й рівні сформованості, створено структурно-функціональну модель формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін.

Уточнено зміст понять «способи діяльності», «готовність до оволодіння комунікативною діяльністю», критерії й рівні її сформованості, перелік комунікативних умінь і навичок; удосконалено методичний апарат діагностики комунікативних можливостей майбутніх учителів іноземної мови.

Подальшого розвитку набули дидактичні принципи, методи учіння, методи формування комунікативної діяльності студентів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У **вступі** авторка обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, розкрила наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, визначила особистий внесок, подала відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження й публікації за темою виконаної роботи.

У першому розділі **«Проблема формування комунікативної діяльності студентів вищих навчальних закладів у педагогічній теорії й практиці»**, який складається з трьох підрозділів, авторка проаналізувала стан розв'язання досліджуваної проблеми у педагогічній теорії й практиці, з'ясувала понятійно-категоріальний апарат дослідження.

За результатами констатувального етапу експерименту було з'ясовано, що загалом у педагогічній практиці накопичений позитивний досвід формування комунікативної діяльності студентів. Водночас підготовка майбутніх учителів іноземної мови до реалізації комунікативно-мовленнєвої функції здійснюється не на належному рівні.

У другому розділі дисертаційної роботи **«Теоретичне обґрунтування й реалізація дидактичних умов формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін»**, який складається з чотирьох підрозділів, авторкою визначено й теоретично обґрунтовано дидактичні умови формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін.

У третьому розділі **«Експериментальне дослідження ефективності формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін»**, який складається з двох підрозділів, розкрито зміст експериментального навчання,

проаналізовано його результати. Цінними з методичної точки зору є наукові розвідки авторки у розробці структурно-функціональної моделі формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін.

Дослідно-експериментальні пошуки та матеріали дослідження авторка унаочнює табличними та структурно-логічними компонентами.

Значущість дослідження для науки й практики та рекомендації щодо його можливого використання. Наукова й практична значущість дослідження полягає в розробці й упровадженні в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів структурно-функціональної моделі формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін, методичних рекомендацій для викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Результати дослідження можуть бути використані в організації навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів, для розроблення навчально-методичних посібників, дидактичних матеріалів тощо.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні положення і результати дослідження висвітлено у 13 (11 одноосібних) публікаціях, з них: 5 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у міжнародних фахових виданнях, 6 – праці, які додатково відображають результати дослідження.

Особистий внесок здобувача в двох опублікованих працях у співавторстві (Кизенко В. І.) полягає в обґрунтуванні суті й структури способів комунікативної діяльності, критеріїв і рівнів сформованості їх, узагальненні результатів вивчення науково-педагогічної літератури з проблем здійснення диференційованого підходу, визначенні способів і засобів рівневої організації навчальної діяльності, розробленні системи

комунікативних завдань і вправ, методики її впровадження з урахуванням рівнів комунікативних можливостей майбутніх учителів іноземної мови.

Публікації повною мірою відображають результати дисертаційного дослідження.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Ознайомлення з текстом автореферату дає підстави стверджувати про відповідність його змісту основним положенням дисертації.

Відповідність дисертації порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань. Дисертація Д. В. Трубачової відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07. 2013 р. № 567.

Дискусійні положення та зауваження. У цілому позитивно оцінюючи здобутки Дар'ї Володимирівни, необхідно зазначити наступне:

1. У дисертаційній роботі відсутній різнобічний аналіз педагогічного спілкування як специфічної форми навчальної взаємодії, співробітництва майбутнього вчителя та учнів, його особливостей, структури, функцій, за якими ознаками ми робимо висновки щодо професіоналізму майбутнього вчителя у педагогічному спілкуванні тощо.

2. У параграфі 1.1 розділу першого (с. 14) авторка зазначає, що «проблему формування комунікативної діяльності вчені досліджують з позицій сучасних методологічних підходів – особистісно орієнтованого, діяльнісного й компетентнісного», однак в подальшому тексті вона не розкриває суті особистісно орієнтованого підходу.

3. У параграфі 2.2 розділу другого (с. 88) здобувачка констатує, що «формування комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови можливе лише за наявності «внутрішніх ресурсів» – комунікативних знань і вмінь». Для повноти й глибини аналізу одного з ключових понять дисертаційного дослідження «комунікативна компетентність» слід було б не

обмежуватися лише зазначеними компонентами, адже «внутрішні ресурси» включають у себе цінності, мотиви, установки, ставлення тощо.

4. У дисертаційній роботі дещо спрощено подано визначення «комунікативної задачі» (с. 54). Авторка лише зазначила, що «... її розглядають як продуктивно-рецептивну одиницю». Не показано роль комунікативної задачі як спонукача мовленнєвої дії, не виокремлено й не схарактеризовано типи комунікативних задач.

5. Здійснюючи опис «комунікативної ситуації» (с. 55), авторці доцільно було б подати її у вигляді схеми, в якій передбачити: де відбувається спілкування, хто партнер, яка мета спілкування (з'ясування, переконання, спонукування тощо), зорієнтувавшись у якій, учасники мають продумати тему, форму, стиль спілкування тощо.

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота на тему «Дидактичні умови формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін» є самостійним і завершеним дослідженням, відзначається новизною та обґрунтованістю наукових положень, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її авторка, Трубачова Дар'я Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент –

**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки**

Вчений секретар університету
"16" 03 2016
Селемський А.С.

А. П. Хом'як